

13

הענין דנתבאר בשו"ת האוניו ק"פ הצור תמים פעלו וכו' צדיק ישר הוא . רשבו ישר הוא נאמר להצדיק דין וקבלה בחורבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל . ופירשו עוה"ו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה . אך לא היו ישרים בהליכות עולמים , ע"ש מפני שנאת הים שכלבם וא"ו חסדו את מי שראו שגורו שלא כדעתם ביראת ה' שהיה צדיק ואפיקורס . ובאו ע"ז לירי ש"ך בדרך הפלגה ולכל דעות שבעולם עד שחרב הבית . וע"ז ה"ת צדק ה"ו . שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אע"פ שהוא לש"ש ד"ה נחם חרבן הבריאה הירימות ישבו הארץ . והו' ה"ה שכן האכות שמלכר שדו צדיקים אפי' עוברי איליים מבוערים . מ"ס ה"ו ע"פ באהבה וחשן למוכתם באשר היא קיום הבריאה . כמו שאנו רואים כמה השתמח א"א להחפול על סדום . אע"פ שהיה שנת אחרים ואת מלכם תבלית שגאה עובר רשעים כמבאר במסדו למלך סדום . מ"ס הפע' בקיטום וברבה פ' וירא (פ"מ) איתא ע"ז שאמר הקב"ה לא"א אהבת צדק ותשנא רשע . אהבת להצדיק את ברייתו ותשנא להרשע ע"כ וכו' . והיינו ממש כאב הבן גימ' שיעני' שאין הבן הולך במישורים מ"ס שוחר שלומו וטובו . וכן התקין ה"א גפלא על דבר אבנים את ל"ט כמו שנתבאר פ' ק"ך . וכן ראינו כמה נח היה יצחק אבינו להחפיים במשאיו ובמקם דברי פים מאבימלך ומרעו נתפיים באופן היתר ממה שנקשו ממנו כמבאר במקום . ויעקב אבינו אתר שהיטב היה לו על לבן שירע שביקש לעקר ולול' ה' . מ"ס דבר עמו דברים רבים עד שאמר לו בכו"ל (פע"ז) קפדתן על אבות ולא עונותן של בנים ע"ש . נתפיים עגת היתר . וכן הרכה למרנו מהליכות האכות בריא . בה שייך לקום העולם המיוחד לזה המפר שנתא ספר הבריאה .

14

ודבר זה ענין גדול . מאוד שיאהב את ריעו כמותו . אבל דבר זה בשביל שישארל הם עם אחד ומצד זה ראוי שיהיו ישראל כמו אדם אחד לגמרי . וכאשר אין תאבה לחבירו כאלו היה איש אחד דבר זה כאלו לא היו ישראל עם אחד . ולכן המצוה בישראל ואהבת לרעך כמוך . וכבר בארנו בפרק משה קבל כי דבר זה שאהב הבריות הוא אהבת השם יתב' גם כן . כי מי שאהב את אחד אהב כל מעשה ידיו אשר עשה ופעל . ולפיכך כאשר אהב את השם ית' אי אפשר שלא יאהב את בראויו ואם הוא שונא הבריות אי אפשר שיאהב השם ית' אשר בראם . וכן כבוד חבירו אשר גברא בצלם אלהים נחשב כבוד המקום . וכמו שבארנו למעלה באריכות בנתיב גמילות חסדים אצל כבוד אורחים שנתבאר זה כמו הקבלת פני שכניה וכו' שבארנו .

15

כל זה מפני שאהב לחבירו כמו שהוא אהב את עצמו וכל זה שראוי לאהוב את חבירו מפני שנברא חבירו בדמותו ובצלמו . ומפני שיש להם דמות וצלם אחד הרי בצד הזה חבירו הוא עצמו דבר אחד כאשר יש להם צלם אחד לגמרי . הריבר שהוא כמעלה העליונה באדם הוא שיהיה לו הצלם הזה בשלימות . וכמו שאמרנו ד"ל בפ"י אבות (פ"ג) חביב האדם שנברא בצלם אלהים וכאשר אהב את חבירו שנברא בצלם אלהים . וזו האדם הזה צלמו צלם אלהים ולכן הוא אהב את חבירו כמותו שנברא בצלם אלהים וצלם אחד להם . וכמו שהתבאר לפני זה ויתבאר אחר זה . ודבר זה תכלית התורה שיקנה האדם מעלה זאת העליונה הוא צלם האלהים . ולכן הוי שפיר מה שאמר ואידך פירשא . כי כל התורה כולה פירושו באיזה צד יגיע למדרגה האחת שיהיה האדם בצלם אלהים לגמרי .

היינו ח"ה א"ה

17

יש רמז קדמון שמיחם לארי' ויל' צבור - ראשי תיבות : צדיקים ביעוה"ם ורשעים . אבל צריך גם לשים לב שיש כאן מכה מסוימת . יש להבין את תוכן הדברים וגם את הסדר שלהם : צדיקים למעלה , בינוניים באמצע , ורשעים למטה . נכון שרשעים שייכים לכלל ישראל , אבל לא למעלה . הסדר הנכון . הוצרך והמתאים הוא : צדיקים ובינוניים שאלהים מצטרפים רשעים . אכנס , לפעמים מזדמנים מצבים בהם סדר זה מקולקל . הרשעים למעלה . בלשון של ימינו , אפשר לכוון מצב זה בשם חומרות . רשעות היא ריבוי חומרות . כי תראה חמור שנאמר , כי תראה ריבוי חומרות השנאה לך , מה שגורם שהצבור הפך ל"דובין" . כשהאות ר"ש בראש , ד"ב תחת משאר . אין מחזיקים מעמד במצב כזה? מפני ריבוי חומרות , הרשעה שולטת . מה לעשות? לברוח? חס ושלום! לא תוכל . להתעלם! להתעלם מכלל ישראל! גם במצבים היותר קשים היותר . מסובכים , אין להתעלם , אלא יש למצוא דרכים א"ך להחזיק את הקשר . גם בתוך הסיכוכים הגדולים ביותר , יש להחזיק את הקשר בין הצדיקים והרשעים , וזו מגיעים ל"שכ"י פשע ביעקב" .

איתא חז"ל , ג' ג' ג' ג' 269

18

אני אהב את הכל . איני יכול שלא לאהוב את כל הבריות . את כל העמים . רצה אני בכל מעמקי לב בתפארת הכל , בתקנת הכל . אהבתי לישראל היא יותר נלהבה . יותר עמוקה . אבל החפץ הפנימי מתפשט הוא בעזרו אהבתו על הכל ממש . אין לי כל צורך לכופף את רגש אהבה זה . הוא נובע ישר מעומק הקודש של החכמה של הנשמה האלוהית .

צ"כ פ"ג ט"ו

20

שכנע אלי עמי , מתוך נשמתו אני מדבר עמכם , מתוך נשמת נשמתו , מתוך קשר החיים שאני קשור בכלכם , ואתם כולכם קשורים בי , מתוך אותה ההרגשה שאני חש אותה עמוק יותר מכל הרגשות החיים שלי . שאתם רק אתם , רק כולכם , כולכם , כל משמותיכם , כל דורותיכם , רק אתם הנכם ותכן חיי , בכם אני היי בכם , בחטיבה הכוללת של כולכם יש לחיי אותו התוכן , שהוא קרדי חיים , מבלבד את לי כלום כל התקות , כל השאפות , כל הטרד , של שיווי החיים , הכל אני מצא בקרבי רק עמכם , ואני זקוק לחתקשר עם נשמותיכם כולכם . אני מוכרח לאהבה אתכם אהבה אין קץ , אי אפשר לי להרגיש שום הרגשה אחרת , כל האהבות הקטנות עם הגדולות שכל תהלוכות חיי , הכל אצורות הן באהבתכם , באהבת כללותכם , הכלל שכל הפרטים שלכם בו היים וחיים . כל אחד מכם , כל נשמה בודדת , שמכלל כולכם , הוא ניצוץ גדול וחשוב מאדוקת אור עולמים , המאירה לי את אור החיים . אתם נותנים לי תוכן , לחיים , לעבודה , לתורה , לתפלה , לשירה , לתקה . דרך הציור של היתכם אני חש את הכל , אני אהב את הכל . על כופי הרוח של הבתכם אני מתנשא לאהבת האלוהים , והיא מתחייבת לי , מתבודדת אצלי , משתלהבת בלבבי , מתחצחת ברעיוני . עמכם , עמי , אומתי , אמי , מקור חיי , עמכם אני מצופף למרחבי עולם . עם נצחכם אני חיי נצח , עם פארכם אני מלא הוד ותפארת , עם צנחכם אני מלא מכאובות , עם הצער שבנשמתכם אני מלא מרורות , עם הדעה התבוהה שבקרככם הנני מלא דעה ותבוהה . אצור חיים הוא לי כל קצב כל חק של מעמד רגליכם , ארצכם , ארץ תקותכם , קודש היא לי ,

אזינו ר"ס א"א 10

היינו ח"ה א"ה

16

ואם נתבררנו , ונתברר העולם עמנו , על ידי שנאת חנם , נשוב להבנות , והעולם עמנו יבנה , על ידי אהבת חנם , היורדת מראש צורים , ונתתי את אשר אקח ורחמתי את אשר ארחם .

א"ה

18

מאוד יש להצטער על הנוטה הנשמע בחוגי ישיבות מסוימות שכאילו יש ענין לשנוא , יראת-שמים לשנוא . הלואי ונוסח זה לא היה קיים , אבל לצערנו הוא ישנו . הדבר ידוע . יש מיני מהלכים כאלה של שנאה ל"לא-דתיים" . הם חושבים שבזה הם מחזקים את היהדות ; "בשביל עגת היהדות וחיוק יראת-השמים , הכרחית והירות מ'חופשים' ; ההתרחקות והשנאה שמורת על היהדות" . מאוד מצער אם זקוקים לשמירה כזאת! היא בגדר מצוה הכאה בעבירה . יש מקום לחזק את היהדות ולחנך ליראת-שמים בצורה יותר נעלה:

17. אים את הפסוק "משנאיך ד' אשנא" 68 . נכון שיש מקום למונה של בקושה , כיהדות , ופסוק זה מוכא גם בנמרא 69 - אבל צריך ללמוד את המוכן של מלה זאת בעברית המקורית שלנו , במילון הישראלי שלנו , כלקסיקון של קדושת ישראל . מתוך שנאה אפשר להגיע חס ושלום לשפיות-דמים . התורה מדברת על מצב של "לא אויב לו ולא מבקש רעתו" 70 , ומזה מוכן שמצב של "אויב לו" נוגע לשפיות-דמים . מנוסחאות מכוללות ומשובשות כאילו בשם יראת-שמים שמצוה לשנוא רשעים , עלולים להגיע לשפיות-דמים , כמו שהדבר קרה בבית-שני , בגלל שנאת חנם . הנצי"ב מרגיש בכמה מקומות ששנאת חנם זו יצאה אז גם מגדולי תורה , ושדווקא אצלם יש צורך בהיהדות גדולה משנאת חנם זבאה כאילו לשם שמים!"

הזכרנו קודם שעכשיו אנו נפגשים לראשונה עם שנאה כזו . שנאה היא דבר נורא ואיום , לעומת אהבה שהיא כל כולה הרכה יותר גדולה ויותר נחמדה , כפי שמתברר בפרקי המדות של "מוסר אבינו" 63 . "אהב את המקום , אהב את הבריות" 64 וכהנה וכהנה . כמה פעמים ביררנו את המונח של שנאה שמופיע בדברי התורה , וטוב שיש לנו הדמנות לחזור על זה . חיוני מאוד להעמיק ולהפיץ אור על הביטוי הזה . (יש חוגים מסויימים , ישיבות מסויימות , שמחשיבים למצוה גדולה לשנוא רשעים ואפיקורסים) . בבמרא מוכרת מספר פעמים שנאת עמי-הארץ כלפי תלמידי-חכמים 65 . אין זה כלי-כך נורא , כי אפשר להכין תופעה זו באופן פסיכולוגי כתוצאה מחוסר אינטליגנציה או מרגש נחיתות הקיים במעמקי הנפש . אבל את הצד השני אין אנו מוצאים ; שנאת תלמידי-חכם לעם-הארץ אינה מוכרת בשום מקום , חס ושלום! נכון שלפעמים יש חילוקים בין תלמידי-חכמים לעמי-הארץ : עמי-הארץ אינם הזויים בתרומות ומעשרות ובדיני טומאה וטהרה כמו תלמידי-חכמים , אבל בשום אופן אין זו שנאה . עמי-הארץ שייכים לכלל-ישראל במידה גדולה מאוד . יש על זה מאמר חז"ל נפלא - ככל מאמרי חז"ל שהם גפלאים . זו הדרכה מוסרית חברתית : "אני בריה וחברי בריה" 66 . כשקיימת התנגשות והתרצות , יש להתרגל לכך ש"אני בריה וחברי בריה" , רש"י מסביר שמדובר בעם-הארץ . עם-הארץ גם הוא בריה . "אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתי כשדה" 66 . כמובן שיש מדרגות , אבל כשהכוונה לשם שמים יש מקום לכולם . "שינוי אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לכו לשמים" 66 . ברור שקיימות מדרגות , אבל אין להרעיש על כך .

איתא חז"ל , ג' ג' ג' ג' 339